

Toplumun COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uygulamaya Konulan Tedbirlere Yönelik Düşüncelerinin ve Tedbirlere Uyma Durumlarının İncelenmesi

Mustafa ALTINTAŞ* Musa ÖZATA**

*Öğr. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi Çekerek Fuat Oktay SHMYO, ORCID: 0000-0002-9846-5513

** Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, ORCID: 0000-0003-1742-0215

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; toplumun Covid-19 pandemisi sürecinde uygulamaya konulan tedbirlere yönelik düşüncelerinin belirlenmesi ve bu tedbirlere uyma durumlarının incelenmesidir. Nicel araştırma deseninde planlanan çalışmada araştırmaya katılmayı kabul eden 543 kişiye online olarak anket uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen analiz sonuçlarına göre kısıtlamaların ve normalleşmelerin değerlendirilmesi envanterinin ortalaması 3,71 olarak bulunmuştur. Bu ortalama, çalışmaya katılım gösterenlerin Türkiye’de kamu otoritesi tarafından alınan kararların doğru bulunduğunu göstermektedir. Diğer yandan kısıtlama ve normalleşmelere uyum süreci envanterinin ortalaması 2,89 olarak belirlenmiştir. Bu durum ise kısıtlama kararlarına ve normalleşme adımlarına katılımcıların yüksek oranda uyduklarını ifade etmektedir. Yapılan istatistik testler incelendiğinde sosyodemografik değişkenler ile ölçek puanları arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Hiçbir sosyodemografik değişkenin kısıtlama ve normalleşmeleri ve uyum sürecini etkilemediği belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda ise gelecek dönemlerde uygulanacak kısıtlamalara ve atılacak normalleşme adımlarının sosyodemografik değişkenler, ekonomik yapı vb. unsurlar göz önünde bulundurularak yapılması gerekliliği önerilmektedir. Ayrıca Covid-19 gibi dünya genelinde ortaya çıkabilecek pandemiler için hem Türkiye’nin hem de diğer ülkelerin stratejik bir bakış açısıyla konuya yaklaşmaları, halk sağlığı, sosyal düzen, toplumsal yaşam gibi unsurlar açısından önem taşıyacaktır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Kısıtlamalar, Normalleşme, Pandemi

Assessment of the Restrictions Enforced and the Steps Taken for Going Back to Normal during the COVID-19 Pandemic Process in Turkey

ABSTRACT

The aim of this study; it is the determination of the opinions of the society on the measures put into practice during the Covid-19 pandemic process and the examination of their compliance with these measures. In the study, which was planned in the quantitative research design, an online questionnaire was applied to 543 people who agreed to participate in the research. According to the results of the analysis obtained from the study, the average of the evaluation of restrictions and normalization inventory was found to be 3.71. This average shows that those who participated in the study found the decisions taken by the public authority in Turkey to be correct. On the other hand, the average of the inventory of the process of compliance with restrictions and normalizations was determined as 2.89. This situation indicates that the participants highly comply with the restriction decisions and normalization steps. When the statistical tests were examined, no significant difference was found between socio-demographic variables and scale scores. It was determined that no socio-demographic variables affected the restrictions and normalizations and the adaptation process. As a result of the study, the restrictions to be applied in the future periods and the normalization steps to be taken, socio-demographic variables, economic structure, etc. It is recommended that these factors should be taken into account. In addition, it will be important for both Turkey and other countries to approach the issue from a strategic point of view for pandemics that may occur around the world, such as Covid-19, in terms of factors such as public health, social order and social life.

Keywords: COVID-19, Normalization, Pandemics, Restrictions

Sorumlu yazar: mustafaltintas40@gmail.com

Geliş tarihi: 06.09.2021

Kabul tarihi: 18.11.2021

Atıf için: Altıntaş, M., & Özata, M. (2021). Toplumun COVID-19 pandemisi sürecinde uygulamaya konulan tedbirlere yönelik düşüncelerinin ve tedbirlere uyma durumlarının incelenmesi. KAEÜ Sađl. Bil. Derg., 1(3), 172-185.

GİRİŞ

Pandemiler küresel ölçekte yayılma niteliği taşıyan, çok sayıda kişinin hastalanmasına, sakat kalmasına, ruhsal açıdan etkilenmesine ve ölümüne sebep olan sağlık problemleridir (Akın & Gözel, 2020). Geçmişten günümüze toplumları küresel düzeyde etkileyen çok sayıda pandemi bulunmaktadır. Örneğin veba, kara ölüm, kolera, çiçek hastalığı, İspanyol Gribi, Hong Kong Gribi, HIV/AIDS, SARS, Domuz Gribi, H1N1, Ebola bunlardan bazılarıdır (İnsider İnc, 2021). Covid-19 pandemisi ise bu pandemilerin sonuncusudur. Covid-19 virüsü Çin’de Aralık 2019’da ortaya çıkmış ve ardından kısa süre içerisinde Asya, Avrupa ve Amerika kıtalarına yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü Acil Durum Komitesi 30 Ocak 2020’de küresel acil durum ilanını duyurmuş ve 11 Mart 2020’de dünya genelinde pandemi ilan edilmiştir (WHO, 2021). Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını şu ana kadar 168 milyon kişinin enfekte olmasına ve 3,5 milyon kişinin ise ölümüne yol açmıştır (JHU, 2021).

Ülkemizde ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden bu yana ciddi tedbirler alınarak salgının yayılma hızı yavaşlatılmaya çalışılmıştır. Mart 2020 itibariyle 65 yaş üstü vatandaşlara sokağa çıkma kısıtlaması, bazı işletmelerin geçici süreliğine kapatılması, nikâh törenlerinin ertelenmesi, toplu taşımalara sınırlama getirilmesi, şehirlerarası giriş ve çıkışların özel izne tabi tutulması gibi pek çok tedbir alınarak salgının önüne geçilmesi amaçlanmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2021a). Ayrıca spor müsabakaları ertelenmiş, taziye ziyaretleri kısıtlanmış, sanatsal faaliyetlere ara verilmiştir (Cumhurbaşkanlığı, 2021). Mart 2020’de 71 ülke ile uçuşlar durdurulmuştur (SHGM, 2021). Üniversitelerde uzaktan öğretime geçilmiş, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullar 30 Nisan 2020’ye kadar uzaktan öğretim kararı almıştır. ÖSYM tarafından yapılan sınavlar ertelenmiştir (MEB, 2021). Ayrıca birçok kurum ve kuruluş esnek çalışma sistemine geçmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2021b).

Normalleşme adımlarına bakıldığında Türkiye’de 2020 Mayıs itibariyle bu adımlar atılmaya başlanmıştır. Örneğin bulaş riskinin daha az olabileceği düşünülen sektörlerde tekrar faaliyete geçirilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2021c). 2020 Mayıs’tan itibaren sokağa çıkma kısıtlamaları azaltılmış, şehirlerarası giriş yasakları kaldırılmış, ticari taksilerin faaliyetleri başlamıştır (İçişleri Bakanlığı, 2021d). 2020 yılında alınan tedbirler ve normalleşme adımlarında Türkiye’de 30 büyükşehir ve Zonguldak ili kapsam alanına alınırken 2021’de virüsün Türkiye’deki dağılımı göz önünde bulundurularak bütün iller kapsama alınmıştır. Bazı tedbirler kaldırılmamakla birlikte, nikah merasimleri için gerekli mesafe, temizlik tedbirleri konularak faaliyete geçirilmiştir. (İçişleri Bakanlığı, 2021e).

Ayrıca Türkiye’de 2020 Mayıs ayından itibaren alınan normalleşme kararları, mevsimin Eylül ayında değişmesiyle birlikte salgın riskinin artması nedeniyle tekrar geri adıma dönüştürülmüştür. Kısıtlamalar gündeme gelerek virüsün bulaş riskinin önemine dikkat çekilmiştir. Özellikle eğitim kurumlarının durumu masaya yatırılmış ve bir dönem daha uzaktan öğretim şekline devam etmesi kararı alınmıştır (YÖK, 2021; MEB, 2021). Fakat 2020 yılının Eylül ve Ekim aylarında tekrar gündeme gelen kısıtlama süreçlerinde tam kapanma gibi durumlar söz konusu olmamıştır. Virüsün mutasyona uğraması, çalışma şekillerine, eğitim süreçlerine vb. durumlara halk sağlığını riske atacak şekilde yayılma durumu olmadığından kısmi şekilde kısıtlamalar uygulanmıştır.

Eylül ve Ekim aylarından itibaren virüsün yayılım sinyalleri alınmaya başladığında kamu otoritesi, yerel yönetimler ve taşra teşkilatlarıyla bilgi alışverişinde bulunarak tekrardan geniş katılımli etkinliklerin kısıtlanmasına karar vermiştir (İçişleri Bakanlığı, 2021f). Covid-19 başlangıcından bu yana uygulanan kısıtlama tedbirlerinin belki de en zorlayıcısı olan akşam saat 21.00’da ve hafta sonları tamamen olmak üzere sokağa çıkma yasağı 1 Aralık 2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır. Bu süre zarfında lokanta, restoran ve kafe gibi işletmelere kısıtlama getirilmiş fakat paket servis uygulaması devam ettirilerek işletmelerin ekonomik anlamda zarara uğramasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Kısıtlamaların getirildiği süre zarflarında kamuda çalışma saatleri sürekli güncellenerek dolaşım azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca illerin durumuna göre valiliklerin ve il hıfzıssıhha kurullarının karar almalarına müsaade edilmiştir. Ayrıca denetimler, genelgelerin yayımlandığı tarihten itibaren devam etmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2021g). Kamu otoritesi özel günler, dini bayramlar gibi etkinliklerde konaklama tesislerinde herhangi bir eğlencenin düzenlenmemesine ilişkin genelge yayımlamıştır.

2021 Mart ayına gelindiğinde virüsün bulaş hızı bu tedbirler doğrultusunda azalmış ve kamu otoritesi, bireylerin, işletmelerin, toplumun kontrollü sosyal hayata dönmesi için çalışma başlatmıştır. Yeni normalleşme adımlarının şehirlerin vaka sayılarına göre belirlenmesi ve Bilim Kurulu'nun tavsiye kararlarına uygun bir şekilde alınması kararlaştırılmıştır (İçişleri Bakanlığı, 2021h). Bu genelgeye göre şehirler; düşük, orta, yüksek ve çok yüksek riskli olarak belirlenerek kısıtlamaların oranı belirlenmiştir. Normalleşme adımları bu durumlar göz önünde bulundurularak atılmıştır. Fakat 2021 Mart ayı sonlarına doğru vaka sayılarının 50.000'in üzerine çıkması, şehirlerin risk oranlarının "çok yüksek" seviyesine gelmesi kamu otoritesini yeni kısıtlama tedbirleri almak zorunda bıraktırmıştır. Ramazan ayı gelmesi nedeniyle vatandaşların toplu iftar ve sahur etkinliklerine katılması, lokanta-kafe gibi işletmelerde yoğunluk yaşanacağı ve vaka sayılarının artacağı göz önünde bulundurularak yeni kısıtlamalar getirilmiştir. Hafta içi akşam saat 19.00'dan sonra sokağa çıkma yasağı, yasak saatlerinde şehirlerarası ulaşımın kısıtlanması, lokanta-restaurant-kafe ve türevi işletmelerin kapatılarak sadece paket servis uygulamasına dönmesi bunlardan bazılarıdır (İçişleri Bakanlığı, 2021i). Vaka sayısı seyrine göre Türkiye'deki kamu otoritesi tarafından bu kararlar sık sık gözden geçirilerek kısıtlama ve normalleşme tedbirleri alınmaya devam edilmektedir.

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'de farklı bölgelerde yaşayan yetişkinlerin COVID-19 pandemisi sürecinde uygulamaya konulan tedbirlere yönelik görüşlerinin ve kısıtlamalara uyma durumlarının belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı nitelikte olan bu çalışmada nicel araştırma deseni kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye'de yaşayan 18 yaş üstü tüm vatandaşlar oluşturmaktadır. Araştırmada anket tekniğinden faydalanılmış ve anketler çevrimiçi ortamda oluşturularak sosyal medya ağları üzerinden dağıtılmıştır. Anket uygulaması 1 Şubat 2021-20 Mart 2021 tarihleri arasında yapılmış ve araştırmaya 543 kişi katılmıştır. Coşkun, Altınışık ve Yıldırım'a (2019) göre 10.000.000 olan bir evrende 384 kişilik bir örneklemin araştırma için yeterli olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada 543 kişiden toplanan verilerin araştırma için yeterli olduğu kabul edilmiştir. Çalışmada örnekleme yöntemi olarak kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi, evrene üye olanların kesin olarak belirlenemediği durumlarda kullanılan bir tekniktir. Bu yöntemde öncelikle evrene üye olan birisiyle temas kurulur, ardından o kişinin yardımıyla başka kişi bulunur. Bu şekilde örneklem zincirleme olarak büyütülür (Coşkun Altınışık & Yıldırım, 2019).

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde Türkiye'de Covid-19 sürecinde uygulanan kısıtlamalar ve normalleşme adımlarının değerlendirilmesine yönelik 37 soru bulunmaktadır. Bu bölümdeki sorular 1-Kesinlikle katılmıyorum/ 5- Kesinlikle katılıyorum şeklinde derecelendirilmiştir. Anketin son bölümünde ise Türkiye'de uygulanan kısıtlamalara vatandaşların uyma durumlarını belirlemeye yönelik 30 soru bulunmaktadır. Bu bölümdeki sorular 1-Uymuyorum 2-Kısmen uyuyorum, 3-Kesinlikle Uyuyorum şeklinde derecelendirilmiştir. Sorular oluşturulurken literatür bilgilerine ek olarak; uzman görüşleri, İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan genelgeler ve Covid-19 salgınından etkilenen vatandaşların görüşleri dikkate alınmıştır. Envanter genellikle psikolojide bireyin kişilik yapısını ortaya koymaya yönelik yararlanılan bir formdur. Kişilerin olaylara karşı tutum ve davranışlarını ölçmek amacıyla envanterlerden yararlanılır (Özdamar, 2017).

Çalışma sonucunda elde edilen verilerin analizi bilgisayar ortamında yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler üzerinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız gruplar arası t testi, tek yönlü varyans analizi yapılmış elde edilen sonuçlar tablolar yardımıyla aktarılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan "Covid-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri" sorularının Cronbach Alfa katsayısı 0,89 ve "Kısıtlamalar ve Normalleşmelere Uyma Durumu Envanteri" sorularının Cronbach Alfa katsayısı ise 0,95 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik katsayısının 0,70 ve daha üzeri bir puanda çıkması anket puanlarının güvenilirliği için yeterli olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2014). Ayrıca çalışma %95 güvenilirlik düzeyinde yapılmıştır.

Helsinki Deklarasyonuna göre yürütülmüş olan çalışma için Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (24.06.2021 Tarih ve 2021/4 sayılı 8

nolu) onay alınmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan tüm katılımcıların bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla olurları alınmıştır.

BULGULAR

Bu kısımda araştırma ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde katılımcıların sosyodemografik bilgileri, anket sorularının ortalama ve standart sapmalarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Değişken	n	%
Yaş	18-24 Yaş Arası	237	43,6
	25-31 Yaş Arası	106	19,5
	32-38 Yaş Arası	65	12,0
	39-45 Yaş Arası	51	9,4
	46 Yaş ve Üzeri	84	15,5
Cinsiyet	Kadın	371	68,3
	Erkek	172	31,7
Medeni Durum	Evli	221	40,7
	Bekâr	322	59,3
Öğrenim Durumu	İlköğretim	14	2,6
	Lise	88	16,2
	Ön Lisans	119	21,9
	Lisans	185	34,1
	Lisansüstü	137	25,2
Görev	Kamu Sektörü Çalışanı	126	23,2
	Özel Sektör Çalışanı	66	12,2
	Kendi İşini Yapan	61	11,2
	Öğrenci	237	43,6
	İşsiz	53	9,8
Aylık Gelir	Geliri Bulunmayan	125	23,0
	101-3000 ₺ Arası	145	26,7
	3001-6000 ₺ Arası	133	24,5
	6001 ₺ ve Üzeri	140	25,8
Hanede Yaşayan Kişi	0-4 Kişi Arası	363	66,9
	5 Kişi ve Üzeri	180	33,1
Kronik Rahatsızlık	Var	85	15,7
	Yok	458	84,3
Covid-19'a Yakalanma Durumu	Evet	106	19,5
	Hayır	437	80,5
Covid-19 Nedeniyle Yakınıını Kaybetme Durumu	Evet	150	27,6
	Hayır	393	72,4
Toplam		543	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmada katılımcıların çoğunluğu (%43,6) 18-24 yaş aralığında yer almakta olup %68,3’ünü kadın ve %31,7’sini erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların %59,3’ü bekâr, %34,1’i lisans öğrenimine sahiptir, %43,6’sı öğrencilerden meydana gelmektedir. Katılımcıların %15,7’sinde kronik rahatsızlık bulunurken %84,3’ünde kronik rahatsızlığa rastlanamamıştır. Araştırma kapsamındaki katılımcıların araştırmaya katıldıkları gün itibarıyla %19,5’i Covid-19 hastalığı geçirmiş iken %80,5’i Covid-19 salgınına yakalanmamıştır. Katılımcıların %27,6’sı Covid-19 salgını sebebiyle bir yakınıını kaybederken, %72,4’ünde bu durum meydana gelmemiştir.

Tablo 2. COVID-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri Sorularına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

COVID-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları	Ort.	Std. Sap.
Turistlerin kısıtlamalardan muaf tutulması doğru bir karardır.	1,744	1,116
Turizm sektörünün canlandırılması için alınan gevşeme kararlarının uygun olduğunu düşünüyorum.	2,142	1,187
2021 yılı Mart ayı başında atılan normalleşme adımları doğru bir karardır.	2,413	1,254
İlköğretim ve orta öğretimde yüz yüze eğitime geçilmesi kararı doğrudur.	2,543	1,375
Sağlık kuruluşlarında acil vakalar dışında hasta bakılmaması doğru bir karardır.	2,584	1,243
Sokağa çıkma yasağı olan günlerde vatandaşların alışveriş için sokağa çıkmaları kararı doğru bir karardır.	2,685	1,355
Covid-19 tedbirlerinin yerel yönetimlere bırakılması kararı yerinde bir karardır.	3,208	1,299
Berber, kuaför gibi yerlerin hizmete başlaması kararı doğru bir karardır.	3,420	1,074
Aşılama gruplarının seçimi kararı doğru bir karardır.	3,477	1,199
Yeme içme yerlerinin %50 kapasite ile çalışması kararı doğru bir karardır.	3,521	1,202
Gece saat 21.00-05.00 arasında sokağa çıkma yasağı kararı doğru bir karardır.	3,643	1,384
Marketlerin çalışma saatlerinin kısıtlanması kararı doğru bir karardır.	3,656	1,146
Spor müsabakalarının seyircisiz olarak tekrar başlatılması kararı doğru bir karardır.	3,674	1,212
Camilerde Teravih namazının kılınmaması kararı doğru bir karardır.	3,724	1,345
Kamuda uygulanan esnek çalışma sistemi doğru bir karardır.	3,738	1,124
Üniversitelerde uzaktan eğitim yapılmasını kararı doğru bir karardır.	3,781	1,296
Şehirlerarası seyahat kısıtlamaları kararı doğru bir karardır.	3,796	1,171
18 yaş altına uygulanan kısıtlama tedbirleri yerinde bir karardır.	3,797	1,166
ÖSYM gibi kuruluşların sınavları erteleme kararı doğru bir karardır.	3,882	1,064
Hafta sonları sokağa çıkma yasağı uygulaması kararı doğru bir karardır.	3,939	1,248
65 yaş üstü vatandaşlara uygulanan kısıtlama tedbirleri doğru bir karardır.	3,947	1,053
Semt pazarlarına yönelik kısıtlama kararı doğru bir karardır.	3,980	,937
Yeme içme yerlerinde uygulanan "al götür" sistemi doğru bir karardır.	4,017	1,006
Daha önce uygulanan alışveriş merkezlerinin kapatılması kararı doğru bir karardır.	4,022	1,084
Dini bayramlarda ve özel günlerde sokağa çıkma kısıtlaması doğru bir karardır.	4,061	1,097
HES kodu sorgulaması kararı doğru bir karardır.	4,101	1,098
Kronik hastalığı olan kişilerin idari izinli sayılması kararı doğru bir karardır.	4,145	,912
Cenazelerde uygulanan kısıtlama kararları doğru bir karardır.	4,173	,888
Kısıtlama kararını ihlal edenlere karşı yapılan cezai uygulamalar doğru bir karardır.	4,215	,979
Uzaktan çalışmanın pandemi sürecinde teması azaltmada önemli rol oynadığını düşünüyorum.	4,285	,887
Yurtdışına çıkışlarda uygulanan seyahat kısıtlaması kararı doğru bir karardır.	4,304	,822
İşyerlerinde uygulanan koronavirüs tedbirleri yerinde bir karardır.	4,322	,717
Vakalarla temashı kişilere uygulanan filyasyon uygulaması kararı doğrudur.	4,324	,742
Hamam, sauna, havuz gibi bulaş riskini artıracak yerlerin kapatılması doğru bir karardır.	4,462	,669
Toplu etkinliklerin kısıtlanması kararı doğru bir karardır.	4,484	,777
Yurtdışından gelenlere uygulanan karantina uygulaması kararı doğru bir karardır.	4,497	,741
Maske-mesafe-hijyen uygulaması kararı doğru bir karardır.	4,681	,723
Genel	3,713	,403

Covid-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri sorularına katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde en düşük ortalamaya sahip olan 1,744 ile "Turistlerin kısıtlamalardan muaf

tutulası doğru bir karardır.” sorusu olmuştur. Bu soruyu sırasıyla 2,142 ortalama ile “Yaz aylarında turizm sektörünün canlandırılması için alınan gevşeme kararları doğru bir karardır” sorusu, 2,413 ortalama ile “2021 yılı Mart ayı başında atılan normalleşme adımları doğru bir karardır.” sorusu ve 2,543 ortalama ile “İlköğretim ve orta öğretimde yüz yüze eğitime geçilmesi kararı doğrudur.” sorusu takip etmiştir. En yüksek ortalamaya sahip olan soru ise 4,681 ortalama ile “Maske-mesafe-hijyen uygulaması kararı” sorusudur. Bunu sırasıyla 4,497 ortalama ile “Yurtdışından gelenlere uygulanan karantina uygulaması kararı” sorusu, 4,484 ortalama ile “Toplu etkinliklerin kısıtlanması kararı doğru bir karardır.” sorusu ve 4,462 ortalama ile “Hamam, sauna, havuz gibi bulaş riskini artıracak yerlerin kapatılması kararı doğru bir karardır.” sorusu izlemiştir.

Tablo 3. Bireylerin COVID-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri puanlarının bazı değişkenler açısından dağılımı (n=400)

COVID-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri Puanı					
Cinsiyet	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Kadın	371	3,69	0,39	-1,28	0,19
Erkek	172	3,74	0,41		
Medeni Durum	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evli	221	3,74	0,39	1,30	0,18
Bekâr	322	3,69	0,41		
Kronik Rahatsızlık Var mı?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	85	3,78	0,38	1,81	0,07
Hayır	458	3,70	0,40		
Covid-19'a Yakalanma Durumu	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	106	3,67	0,42	-1,03	0,30
Hayır	437	3,72	0,39		
Aşı Oldunuz mu?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	83	3,76	0,38	1,30	0,19
Hayır	460	3,70	0,40		
Covid-19 Nedeniyle Yakınınızı Kaybettiniz mi?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	150	3,76	0,38	1,81	0,07
Hayır	393	3,69	0,40		
Hanede Yaşayanlar	Sayı	Ort.	Std. Sap.	T	p
0-4 Kişi	363	3,71	0,39	-0,21	0,83
5 Kişi ve Üzeri	180	3,72	0,41		

Tablo 3'te görüldüğü üzere cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlık varlığı, Covid-19 hastalığına yakalanma durumu, Covid-19 aşısı olma, Covid-19 sebebiyle herhangi bir yakınını kaybetme ve hanede yaşayan kişi değişkenleri ortalamalarının kısıtlama ve normalleşme puanları açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla "Bağımsız Gruplar Arası t Testi" yapılmıştır. Analizler sonucunda envanter puanlarının sosyo-demografik özellikler açısından farklılık göstermediği saptanmıştır (p>0,05).

Tablo 4. Kısıtlama ve Normalleşme Envanter Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması (Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları)

Yaş	Sayı	Ort.	Std. Sapma	F	p
18-24 Yaş Arası	237	3,67	0,39		
25-31 Yaş Arası	106	3,73	0,40		
32-38 Yaş Arası	65	3,78	0,39	1,37	0,24
39-45 Yaş Arası	51	3,76	0,37		
46 Yaş ve Üzeri	84	3,72	0,43		
Öğrenim Durumu	Sayı	Ort.	Std. Sapma	F	p

İlköğretim	14	3,72	0,43		
Lise	88	3,62	0,38		
Ön Lisans	119	3,69	0,41	1,95	0,09
Lisans	185	3,71	0,40		
Lisansüstü	137	3,77	0,40		
Görev	Sayı	Ort.	Std. Sapma	F	p
Kamu sektörü çalışanı	126	3,80	0,43		
Özel sektör çalışanı	66	3,76	0,37		
Kendi işini yapan	61	3,63	0,37	2,86	0,02
Öğrenci	237	3,67	0,39		
İşsiz	53	3,69	0,40		
Aylık Gelir	Sayı	Ort.	Std. Sapma	F	p
Geliri Bulunmayan	125	3,65	0,39		
100-3000 TL Arası	145	3,67	0,38	2,17	0,09
3001-6000 TL Arası	133	3,75	0,40		
6001 TL ve Üzeri	140	3,76	0,41		

Tablo 4'te görüldüğü üzere yaş, öğrenim durumu, meslek ve aylık gelir değişkenleri ortalamalarının kısıtlama ve normalleşme puanları açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla "Tek Yönlü Varyans Analizi" yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda görev değişkeni açısından envanter puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülürken ($p < 0,05$), diğer değişkenler açısından farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p < 0,05$).

Tablo 5. Covid-19 Süreci Kısıtlamalar ve Normalleşmelere Uyum Süreci Envanteri Sorularına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Kısıtlamalara ve Normalleşme Adımlarına Uyum Süreci	Uymuyor		Kısmen Uymuyor		Kesinlikle Uymuyor		Ortalama	Standart Sapma
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Anket Soruları ve Dağılımları	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Yüz yüze görüşmelerden uzak durma tedbirine uyma durumu	7	1,3	146	26,9	390	71,8	2,705	,483
Dışarıdan alınan malzemelerin belirtilen şekilde hijyeninin sağlanmasına kuralına uyma durumu	9	1,7	117	21,5	417	76,8	2,751	,469
Salgından korunmak için toplu mekânlara giriş yaparken dezenfektan kullanımı kuralına uyma durumu	16	2,9	83	15,3	444	81,8	2,788	,475
Pandemi süresince ev ziyaretlerini minimize etme kuralına uyma durumu	1	0,2	109	20,1	433	79,7	2,796	,408
İnsanlarla yakın temasta bulunmamak için mesafe kuralına uyma; durumu	1	0,2	106	19,5	436	80,3	2,801	,404
"Evde Kal" çağrısına uyma durumu	1	0,2	98	18,0	444	81,8	2,816	,392
Yapılacak işlerin zorunlu haller dışında online yapılması tedbirine uyma durumu	2	0,4	76	14,0	465	85,6	2,853	,365
Kontrollü sosyal hayata uyma durumu	1	0,2	64	11,8	478	88,0	2,878	,332
Kuaför, berber, güzellik salonu gibi yerlere getirilen kısıtlamalara uyma durumu	1	0,2	63	11,6	479	88,2	2,880	,330
Seyahat kısıtlaması gereği yolculuk yapmaktan kaçınma kısıtlamasına uyma durumu	4	0,7	53	9,8	486	89,5	2,888	,338

Restoran kafelerde gel-al ve paket servis kuralına uyma durumu	3	0,6	52	9,6	488	89,9	2,893	,326
Belirlenen saatler içinde dışarı çıkma kuralına uyma durumu	3	0,6	52	9,6	488	89,9	2,893	,326
Düğün, organizasyon gibi etkinliklerin bu süreçte kurallara uygun yapılması ve katılım kısıtlamasına uyma durumu	3	0,6	51	9,5	489	90,1	2,895	,324
Bilim kurulunun belirlediği kurallara uyma durumu	0	0	56	10,3	487	89,7	2,897	,304
Toplu şekilde bulunulan Cuma namazı gibi durumlarda diyanetin belirlemiş olduğu kurallara uyma durumu	12	2,2	26	4,8	505	93,0	2,908	,357
Dini bayramlarda devlet yetkililerin belirlediği kurallara uyma;	1	0,2	47	8,7	495	91,2	2,910	,293
Gerekli olmadıkça sağlık kuruluşlarıyla temasın azaltılması kuralına uyma durumu	6	1,1	34	6,3	503	92,6	2,915	,315
Toplu taşıma kullanırken belirlenen kurallara uyma durumu	2	0,4	41	7,6	500	92,1	2,917	,289
Kişi sayısı sınırlaması olan mağaza, kafe gibi mekânlara girmek için mesafe kurallarına uyma durumu	0	0	27	5,0	516	95,0	2,950	,217
AVM, market ve fırın gibi yerlerden belirlenen saatlerde gitme kuralına uyma durumu	1	0,2	19	3,5	523	96,3	2,961	,202
Sağlık bakanlığından güncel gelişmeleri takip ederek yaşadığım şehir için getirilen kısıtlamalara uyma durumu	0	0	21	3,9	522	96,1	2,961	,193
Spor müsabakalarına getirilen kısıtlamalara uyma durumu	3	0,6	14	2,6	526	96,9	2,963	,215
Dışarıda bulunacağım zamanlarda maske kuralına uyma durumu	0	0	19	3,5	524	96,5	2,965	,183
Eğlence yerlerine getirilen kısıtlamalara uyma durumu	0	0	18	3,3	525	96,7	2,967	,179
COVID-19'a yakalandığımdan şüphelenirsem test yaptırana kadar insanlarla temastan kaçınma kuralına uyma durumu	0	0	17	3,1	526	96,9	2,969	,174
Toplu alanlara girerken ateşimin ölçülmesi kuralına uyma durumu	0	0	17	3,1	526	96,9	2,969	,174
Eğitim süreçlerine Covid kapsamında belirlenen kurallara uyma durumu	2	0,4	11	2,0	530	97,6	2,972	,185
Otel, misafirhane gibi yerlerde Covid kapsamında belirlenen kurallara uyma durumu	0	0	14	2,6	529	97,4	2,974	,158
Hamam, sauna, havuz vb. yerler için bu süreçte getirilen kurallara uyma durumu	3	0,6	6	1,1	534	98,3	2,978	,180
HES Kodu uygulamasına uyma durumu	2	0,4	8	1,5	533	98,2	2,978	,170
Toplam							2,899	,292

Covid-19 Süreci Kısıtlamalar ve Normalleşmelere Uyum Süreci Envanteri sorularında; 1-Uyumuyorum, 2-Kısmen Uyuyorum ve 3-Kesinlikle Uyuyorum şeklinde cevaplar bulunmaktadır. Buna göre katılımcıların vermiş oldukları cevaplar Tablo 6'da verilmektedir. Ayrıca Tablo 5'te katılımcıların kısıtlamalara ve normalleşmelere uyum sürecine ilişkin ortalama ve standart sapma

sonuçları bulunmaktadır. Katılımcıların en çok uyduklarını ifade ettikleri soru 2,978 ortalama ile “HES Kodu uygulamasına uyma durumu” olmuştur. Bir sonraki soru ise 2,978 ile “Hamam, sauna, havuz vb. yerler için bu süreçte getirilen kurallara uyma durumu” sorusudur. Katılımcıların en az uyum gösterdikleri sorulara bakıldığında en az uyum gösterilen durum 2,705 ile “Yüz yüze görüşmelerden uzak durma tedbirine uyma durumu” olmuştur. Bir sonraki az uyum ise 2,751 ile “Dışarıdan alınan malzemelerin belirtilen şekilde hijyeninin sağlanmasına kuralına uyma durumu” sorusudur.

Tablo 6. Kısıtlama ve Normalleşmelere Uyum Süreci Envanter Puanlarının Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması (Bağımsız Gruplar Arası t Testi)

Cinsiyet	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Kadın	371	2,90	0,10		
Erkek	172	2,88	0,11	1,93	0,05
Medeni Durum	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evli	221	2,90	0,10		
Bekâr	322	2,89	0,11	0,96	0,33
Kronik Rahatsızlık Var mı?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	85	2,90	0,10		
Hayır	458	2,89	0,10	0,86	0,38
Covid-19'a Yakalanma Durumu	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	106	2,88	0,11		
Hayır	437	2,90	0,10	-1,19	0,20
Aşı Oldunuz mu?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	83	2,88	0,11		
Hayır	460	2,90	0,10	-1,17	0,24
Covid-19 Nedeniyle Yakınınızı Kaybettiniz mi?	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
Evet	150	2,89	0,11		
Hayır	393	2,90	0,10	-0,28	0,77
Hanede Yaşayanlar	Sayı	Ort.	Std. Sap.	t	p
0-4 Kişi	363	2,90	0,11		
5 Kişi ve Üzeri	180	2,89	0,10	0,07	0,93

Tablo 6’da görüldüğü üzere cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlık varlığı, Covid-19 hastalığına yakalanma durumu, Covid-19 aşısı olma, Covid-19 sebebiyle herhangi bir yakını kaybetme ve hanede yaşayan kişi değişkenleri ortalamalarının kısıtlama ve normalleşme adımlarına uyum süreci puanları açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla "Bağımsız Gruplar Arası t Testi" yapılmıştır. Analizler sonucunda envanter puanlarının sosyo-demografik özellikler açısından farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Bu çalışmada Türkiye’de farklı bölgelerde yaşayan yetişkinlerin COVID-19 pandemisi sürecinde uygulamaya konulan tedbirlere yönelik görüşlerinin ve kısıtlamalara uyma durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Yerli ve yabancı literatürde Covid-19’un pandemisinin etkilerinin saptanmasına yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma da kısıtlamalar ve normalleşme adımları ile ilgili literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Araştırma verilerinin analiz edilmesi sonucunda Covid-19 Süreci Kısıtlamaları ve Normalleşme Adımları Envanteri cevaplarının ortalaması soruları ortalaması $3,71\pm 0,40$ olarak hesaplanmıştır. Bulunan sonuçlar katılımcıların kısıtlama ve normalleşme tedbirlerine yönelik düşüncelerinin yüksek seviyede olduğunu ortaya koymaktadır (Bkz, Tablo 3). Sorular tek tek incelendiğinde ise; “Turistlerin kısıtlamalardan muaf tutulması doğru bir karardır.” sorusu 1,74 ile en düşük ortalama sahiptir. Bu durum Türk vatandaşlarında yabancı uyruklu vatandaşlara göre ayrımcılık yapıldığı hissi uyandırmaktadır. Kamu otoritesi yabancı uyruklu vatandaşları sayısının az olması nedeniyle Covid-19 sürecinin dışında

tutmuştur. Vatandaşlar doğal olarak yabancı uyruklu vatandaşların halk sağlığını tehlikeye atabilecekleri düşüncesiyle bu kararı doğru bulmamaktadır. “Yaz aylarında turizm sektörünün canlandırılması için alınan gevşeme kararları” sorusu 2,14 ortalama ile katılımcıların bu karara katılmadıkları bir değerlendirmedir. Özellikle 2020 yılının Mayıs ayından itibaren kademeli normalleşme adımlarının atılması, ülke dışından gelen bireyler ve turizm sektörünün ekonomik açıdan zarara uğramaması için atılan bu normalleşme adımları vatandaşlar tarafından beğenilmemiştir. Benzer şekilde “2021 yılı Mart ayı başında atılan normalleşme adımları doğru bir karardır.” sorusu 2,41 ile düşük ortalama sahiptir. Türkiye’de yaşayan vatandaşlar 2020 yılında alınan normalleşme adımlarından sonra bulaş riskinin ve vaka sayılarının artması sebebiyle 2021 yılı Mart ayında alınan bu karara karşı çıkmaktadırlar. Envanterde ortalaması en yüksek olan sorular incelendiğinde 4,68 ortalama ile “Maske-mesafe-hijyen uygulaması kararı” sorusu neredeyse bütün katılımcılar tarafından doğru bulunmuştur. “Yurtdışından gelenlere uygulanan karantina uygulaması kararı” sorusu 4,49 ortalama sahip bir soru olarak halk sağlığı açısından yabancı uyruklu veya Türk olup, yurtdışından gelen kişilerin karantina uygulamasına alınması yerinde bir karardır. “Hamam, sauna, havuz gibi bulaş riskini artıracak yerlerin kapatılması kararı”, “Toplu etkinliklerin kısıtlanması kararı”, “Vakalarla temaslı kişilere uygulanan filyasyon uygulaması kararı” gibi kamu otoritesi tarafından tamamen halk sağlığını ilgilendiren kararlar alınması katılımcılar tarafından benimsenmiştir.

Araştırmanın bulguları ile benzer şekilde yapılan çalışmalara bakıldığında Kraemer ve ark. (2020) yapmış olduğu çalışmada Çin’de Covid salgınının insan hareketliliği ile ilişkisine değinilmiştir. İlgili çalışmada insan hareketliliği, seyahat kısıtlamaları ve benzeri kısıtlama tedbirlerinin Covid-19’un yayılmasına etkisi incelenen çalışmada, insan hareketliliğini azaltmanın Covid-19 salgını seyrini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışma Fransa’da Domenico ve ark. (2020) tarafından 2020’de yapılmıştır. İlgili çalışmada karantina ve benzeri kısıtlama uygulamalarının Covid-19 salgını üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda kısıtlamaların ve karantina uygulamalarının yerinde bir karar olduğu ve kamu otoritesi tarafından yapılan bu uygulamalara Covid-19 döneminde devam edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Güreşçi (2020)’nin yapmış olduğu çalışmada ise Covid-19 salgınında Türkiye’deki kriz yönetimi incelenmiştir. Covid-19 salgınının bir kriz olduğunu ve kamu otoritesi tarafından alınmış kısıtlama ve normalleşme kararlarının strateji belirlemede olumlu rol oynadığı belirtilmiştir. Teslya ve ark. (2020) çalışmasında ise bu çalışmayla benzer şekilde hükümet tarafından alınan önlemlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. İlgili araştırma sonuçlarına göre hijyenin, maske, sosyal mesafenin bireysel olarak benimsenmesi ve hükümet tarafından bu tedbirlerin alınması doğru bulunmuş olup, salgının seyrini azaltmak için güçlü bir strateji olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kısıtlama kararlarına toplumun uyum süreci envanterinin puan ortalaması 2,899 ±,292 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar katılımcıların alınan tedbirlere neredeyse tam olarak uyduklarını ortaya koymaktadır (Bkz, Tablo 6). Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ayrıntılı olarak incelendiğinde “HES Kodu uygulaması” sorusuna 533 (%98,2) kişi kesinlikle uyduğunu, 8 (%1,5) kısmen uyduğunu ve 2 (%0,4) kişi uymadığını belirtmiştir. Bunun nedeni, kamu kurumlarında, alışveriş merkezlerinde veya büyük mağazalarda HES kodu kontrolünün yapılması veya HES kodu olmayan kişilerin bu kurum ve kuruluşlara girmesine izin verilmemesi, katılımcıların en çok uymak zorunda kaldıkları tedbir olduğu söylenebilir. Bir diğer yandan “Hamam, sauna, havuz vb. yerler için bu süreçte getirilen kurallara uyma durumu” sorusuna 534 (%98,3) kişi kesinlikle uyduğunu, 6 (%1,1) kısmen uyduğunu ve 3 (%0,6) kişi uymadığını belirtmiştir. Her ne kadar 1 yılı aşkın süredir vatandaşların eve ark.e kalması, bazı kısıtlama tedbirlerine uymaması gibi durumlar olsa da vicdanî bir sorumluluk olarak başka insanların salgına yakalanmaması için gerekli korunma yolları uyguladıkları söylenebilir. Türkiye’de yaşayan vatandaşlar kültürel özellikler, gelenekler gibi durumlar sebebiyle zararı kendisinin görmesini fakat başkalarının zarara uğramamasını isteyen bir kültür yapısına sahiptir. Anketin ortalamalarında düşük cevaplar verilen kısmı incelendiğinde “Yüz yüze görüşmelerden uzak durma tedbiri” sorusuna 390 (%71,8) kişi kesinlikle uyduğunu, 146 (%26,9) kısmen uyduğunu ve 7 (%1,3) kişi uymadığını belirtmiştir. Salgın sürecinin bireyler üzerindeki psikolojik etkileri, insanların evlerde uzun süre kalması, kurallara yeterince sadık kalmama gibi durumlar sebebiyle bu maddedeki kısıtlamaya bazen uymadıkları söylenebilir. “Dışarıdan alınan malzemelerin belirtilen şekilde hijyeninin sağlanmasına kuralı” sorusuna 417 (%76,8) kişi kesinlikle uyduğunu, 117 (%21,5) kısmen uyduğunu ve 9 (%1,7) kişi uymadığını belirtmiştir. Salgın sürecinin başlangıcında virüsün kıyafetlerde, market poşetlerinde vb. yerlerde uzun süre yaşadığı söylemleri 2020 Mart ayından

İtibaren uygulanırken üzerinden 1 yıl geçmesi, bu tedbirin hafifletildiği sonucunu doğurmaktadır. “Pandemi süresince ev ziyaretlerini minimize etme kuralı” sorusuna da yukarıda bahsedilen yorumlamalar yapılabilir. Bu çalışmayla benzer şekilde Kılıç, Uslukılıç ve Ok’un (2020) yapmış olduğu çalışma da bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Covid-19 sürecinde “Evde Kal” uygulamasının toplumdaki etkilerini araştıran çalışmada çalışmaya katılanların üçte birinin “Evde Kal” çağrısına uyduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcılar, “Toplu alanlara girerken ateşimin ölçülmesi kuralına”, “Dışarıda bulunacağım zamanlarda maske kuralına”, “Eğitim süreçlerine Covid kapsamında belirlenen kurallara” gibi onlara yöneltilen ve uyum süreçlerinin incelendiği sorulara katıldıkları ifade etmişlerdir. Bu durumlara katılımcıların bireysel ve toplumsal sağlığı önemsedikleri; bir an önce hem şehirlerinde hem de Türkiye’de salgının etkisini yitirmesi inancıyla yaklaştıkları söylenebilir. Öte yandan yukarıda belirtilen soruların dışında “Salgından korunmak için toplu mekânlara giriş yaparken dezenfektan kullanımı kuralına”, “İnsanlarla yakın temasta bulunmamak için mesafe kuralına”, “Kontrollü sosyal hayat” kuralına ve Tablo 6’da belirtildiği üzere uymadıklarını belirttikleri durumlara katılmadıkları söylenebilir. Bu durumlara Covid-19 salgının yıkıcı etkileri sebep olmaktadır. Pandeminin uzun süreden beri vatandaşların hayatının bir gerçeği olması bu kurallara riayetinin azalması sonucunu doğurmaktadır. Bu konuda literatürde sınırlı sayıda çalışma mevcut olup, daha geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir (Bozkurt ve ark., 2020; Öztürk ve ark., 2020; Yıldırım, 2020).

Araştırmadan elde edilen sosyo-demografik özellikler ile ölçek puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için bağımsız gruplar arası t testleri ve tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sosyo-demografik değişkenler olan cinsiyet, medeni durum, kronik rahatsızlık, Covid-19 hastalığına yakalanma durumu, Covid-19 aşısı olma durumu, Covid-19 salgını nedeniyle herhangi bir yakınına kaybetme, hanede yaşayan kişi sayısı değişkenleri ile kısıtlama ve normalleşme adımlarını değerlendirme envanteri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Benzer şekilde yaş, öğrenim durumu, meslek ve aylık gelir ile anket puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizinde sadece görev değişkeni ile anket puanları arasında anlamlı farklılık bulunurken, yaş, öğrenim durumu ve aylık gelir arasında farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durumun tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgınının insanların sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmadığını ve her cinsiyetten, her yaşta veya Covid hastalığına yakalanmasından kamu otoritesi tarafından yapılan kısıtlama ve normalleşme adımlarından aynı düzeyde etkilendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Ülkemizde Mart 2020 tarihinden bu yana kamu otoritesi tarafından yapılan kısıtlamalar ve daha sonraki dönemlerde atılan normalleşme adımları her bireyi kişisel özellikleri dikkate alınmaksızın etkilemiştir.

Kısıtlama ve normalleşme adımları envanterine benzer şekilde kısıtlama ve normalleşmelere uyum süreci envanteri ile sosyo- demografik değişkenler olan yaş, cinsiyet, medeni durum, öğrenim durumu, aylık gelir, görev, kronik rahatsızlık, Covid-19 hastalığına yakalanma durumu, Covid-19 aşısı olma durumu, Covid-19 salgını nedeniyle herhangi bir yakınına kaybetme, hanede yaşayan kişi sayısı değişkenleri arasında yapılan t testleri ve varyans analizlerinde farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre ülke vatandaşlarının kısıtlamalara ve kademeli normalleşmelere uyum süreci herhangi bir sosyo-demografik değişkene göre farklılaşmamaktadır. Dünyada herkesin Covid-19 salgınından payını almış olduğu gibi Türkiye’de de bireylerin aynı durumlara maruz kalmış olması kaçınılmazdır. Bu tarihe kadar alınan kısıtlama kararları ve kademeli normalleşme adımları ilerleyen günlerde virüsün yayılım hızına, aşılamanın yapılmasına göre değişiklik gösterebilecektir. Dolayısıyla çalışmada sadece kamu otoritesinin almış olduğu kararlar göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır.

Bu çalışma Türkiye’de uygulanan kısıtlamaların ve normalleşme adımlarının vatandaşların düşünceleri yönünden incelenmesi amacıyla ortaya konulmuştur. Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını son yılların en büyük etkilerinden birisini meydana getirmiştir. Birçok yönden insanları, toplumları, devletleri, ülkeleri olumsuz yönde etkileyen bu salgının hangi amaçla ortaya çıktığı ve sonucunda neye ulaşılacak istenildiği hala netlik kazanan bir durum değildir. Psikolojik, sosyolojik ve ekonomik yönden insanlığı etkileyen Covid-19 salgınının olumu yönleri de bulunmaktadır. 21. Yüzyılda insanları evlerine hapseden bu salgın, gelecekte ortaya çıkabilecek salgınlar açısından bir tecrübe edinmemizi sağlamıştır.

Ayrıca kamu otoritelerinin almış olduğu kararlar, Covid-19 salgını için bir aşımın henüz bulunmadığı zamanlarda en doğru kararlar olarak belirtilmektedir. Aşımın yokluğunda, Covid-19 hastalığına yakalanan bireyleri izole etmek için öncelikle test yapılması, karantina uygulanması ve diğer bireylerden uzak tutulması gibi klasik epidemiyolojik önlemler, yeni enfeksiyonların büyüme hızını olabildiğince ve en kısa sürede azaltmanın yolları olarak kabul edilmektedir (Ferguson ve ark., 2020).

Bu araştırmaya benzer şekilde Bordehore ve ark. (2020), Sistem Dinamikleri Yaklaşımı ile Covid-19 salgını için senaryolar oluşturarak bu bulaşıcı hastalığın nasıl yayıldığını, kontrol önlemlerinin doğruluğunu test etmek için çalışmışlardır. Çalışmada amaç herhangi bir bölgede Covid-19 dinamiklerinin davranışlarını değerlendirmektir. Ayrıca hastalığın evrim süreçleri tahmin edilerek hükümetlere ve diğer kamu otoritelerine öneriler sunmaktadır. Bordehore ve ark. (2020) kamu otoriteleri tarafından uygulanan tedbirlerin kaynağını araştırarak aslında daha kalıcı çözümler üretmeye çalışmışlardır. Her ne kadar bütün bilim insanları bir an önce bu salgından kurtulmak ve toplumları eski normal hayatına döndürmek istese de önümüzdeki günlerde neler ile karşılaşabileceğimiz merak konusudur.

Bu çalışmanın odak noktası, Türkiye’de uygulanan kısıtlama tedbirleri ve normalleşme adımlarının vatandaşlar tarafından değerlendirilmesi, bireylerin kısıtlamalara ve normalleşme adımlarına uyum sürecini belirlemektir. Türkiye’de ortaya konulan bu uygulamaların farklı yönleri incelenerek nitel ve nicel araştırma deseninde çalışmalar yapılabilir. Türkiye’deki bu uygulamalar bu çalışmanın yayınlandığı tarihten itibaren değişkenlik göstermekle birlikte hem kamu otoritesinin hem de ülke vatandaşlarının çalışmayı temel alarak davranması beklenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Covid-19 pandemisi sürecinde Türkiye’de kamu otoritesi tarafından uygulamaya konulan kısıtlama ve normalleşme adımları çalışmaya katılım gösteren vatandaşların ifadeleri ile ölçülmüş ve kısıtlamaların ve normalleşme adımlarının doğru uygulamalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma bir diğer yönüyle durum tespiti ve öngörü niteliği taşımaktadır. Şöyle ki; Covid-19 pandemisi tüm dünyaya ve ülkemize salgınların olumsuz birçok etkisinin olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla gelecekte bu büyüklükte çıkabilecek salgınlara karşı ülkemiz özelinde daha stratejik bir bakış açısı ile konuya eğilerek halk sağlığı, ekonomik göstergeler, vatandaşların psikolojik ve sosyolojik durumları, diğer ülkeler ile olan ilişkiler göz önünde bulundurularak kararlar alınmalıdır. Ayrıca salgının kontrol altına alınması, aşılamanın yapılması, bulaş riskinin azaltılması gibi durumlarda gerekli bulaş önlemlerinin insanları etkileyen diğer sosyoekonomik koşullar da dikkate alınarak uygulandığı çalışmaların planlanması önerilir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışmada, ölçme yöntemindeki envanter sorularının online platformlarda toplanması nedeniyle sadece bilgisayar, akıllı telefon ve internet erişimi olanların bu araştırmaya katılmış olması, araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

YAZAR KATKI ORANI

Fikir- MA, MÖ, Tasarım- MA, MÖ, Kaynaklar, Malzemeler- MA, MÖ, Veri Toplanması- MA, MÖ, Verilerin analizi- MA, MÖ, Literatür Taraması- MA, MÖ, Yazıyı Yazan- MA, MÖ, Eleştirel İnceleme- MA, MÖ.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlarla diğer kişi ya da kurumlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

Akın, L. & Gözel, M. G. (2020). Understanding dynamics of pandemics. *Turkish Journal of Medical Sciences*, 50, 515-519.

Bordehore, C., Herrador, Z., Fonfría, E.S., & Navarro, M. (2020). Understanding COVID-19 spreading through simulation modeling and scenarios comparison: preliminary results. *medRxiv The Preprint Server for Health Sciences*, doi: <https://doi.org/10.1101/2020.03.30.20047043>.

Bozkurt, Y., Zeybek, Z., & Aşkın, R. (2020). Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri ve Terapötik Müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar (Covid19-Özel Ek), 304-318.

Business Insider. (2021). 11 ways pandemics have changed the course of human history, from the over \$4 billion spent to fight Ebola to the trillions it might take to tackle the coronavirus [Internet]. Erişim: <https://www.businessinsider.com/pandemics-that-changed-the-course-of-human-history-coronavirus-flu-aids-plague?r=US&IR=T> Son Erişim Tarihi 11.03.2021.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (16. Baskı). Ankara: Pegem.

Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2019). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Sakarya Yayıncılık, 10. Baskı. Sakarya.

WHO (2021) <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/> Son Erişim Tarihi 10 Mart 2021

WHO (2021). Web sayfası. Erişim: <https://covid19.who.int/> Son Erişim Tarihi 10 Mart 2021

Ferguson, N.M., Laydon, D., Nedjati-Gilani, G. et al (2020). Impact of non-pharmaceutical interventions (NPIs) to reduce COVID19 mortality and healthcare demand. Imperial College London. Technical report. Erişim: <https://sciencebusiness.net/sites/default/files/inline-files/Imperial-College-COVID19-NPI-modeling-16-03-2020.pdf> Son Erişim Tarihi 11.03.2021.

Güreşçi, M. (2020). Covid-19 Salgınında Türkiye’de Kriz Yönetimi İletişimi: T.C. Sağlık Bakanlığı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Covid-19 Özel Sayısı, 2, 53-65.

Kılıç, M., Uslukılıç, G. ve Ok, Ş. (2021). Covid-19 Pandemisi Evde Kal Uygulaması: Toplumun Tutum ve Davranışları, *Bozok Tıp Dergisi*, 11,1, 63-76.

Kraemer, M.U.G., Yang, C.H., Gutierrez, B., Wu, C.H., Klein, B., Pigott, D.M., & du Plessis, L., ... (2020). The effect of human mobility and control measures on the COVID-19 epidemic in China. *Science*, 368,493-497.

Özdamar, K. (2017). Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Ölçek ve Test Geliştirme-Yapısal Eşitlik Modellemesi, 1. Baskı, Sözkese Yayın, Eskişehir.

Öztürk, İ., Akalın, S., Özgüner, İ., & Şakiroğlu, M. (2020). Covid-19 salgınının ve karantinanın psikolojik etkileri. *Turkish Studies*, 15,4, 885-903.

Cumhurbaşkanlığı (2021) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/CumhurbaskanligiGenelgeleri/20200320-3.pdf> Son Erişim Tarihi 13 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021a) <https://www.icisleri.gov.tr/65-yas-ve-ustu-ile-kronik-rahatsizligi-olanlara-sokaga-cikma-yasagi-ek-genelgesi> Son Erişim Tarihi 13 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021b) <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-genis-katilimli-etkinliklerin-ertelenmesi-konulu-genelge-gonderildi> Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021c) <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-koronavirus-tedbirlerinin-gozden-gecirilmesi-genelgesi-gonderildi#>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021d) <https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-nikah-merasimlerinde-uygulanacak-tedbirler-genelgesi>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021e) <https://www.icisleri.gov.tr/arama/ara/koronavir%C3%BCs>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021f) <https://www.icisleri.gov.tr/dugun-torenlerinde-uygulanacak-tedbirler>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021g) <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-ile-mucadelede-kontrollu-normallesme-sureci>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021h) <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-ile-mucadele-kapsaminda-sokaga-cikma-kisitlamalari---yeni-kisitlama-ve-tedbirler-genelgesi>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

İçişleri Bakanlığı (2021ı). T.C. İçişleri Bakanlığı <https://www.icisleri.gov.tr/koronavirus-tedbirleri-genelgesi-kapsaminda-149382-is-yeri-gecici-sureligine-faaliyetlerine-ara-verdi>. Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021

MEB (2021). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı web sitesi. http://www.meb.gov.tr/meb_haberindex.php?dil=tr. Son Erişim Tarihi 13 Mart 2021

Teslya, A., Pham, T.M., Godijk, N.G., Kretzschmar, M.E., Bootsma, M.C.J., & Rozhnova, G. (2020). Impact of self-imposed prevention measures and short-term government-imposed social distancing on mitigating and delaying a COVID-19 epidemic: A modelling study. *PLoS Med* 17,7, 1003166. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003166>

Yıldırım, S. (2020). Salgınlara sosyal-psikolojik görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) pandemi örneği. *Turkish Studies*, 15,4, 1331-1351.

YÖK, (2021). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı web sitesi Son Erişim Tarihi 14 Mart 2021 <https://www.yok.gov.tr/>.